

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

ГОГОЛЕВА ГАННА МИКОЛАЇВНА

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН
НА АДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В
УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність: 053 «Психологія»
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
**САМОЙЛОВ Олександр
Єжисвич,**
доктор психологічних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

Завідувач кафедри

Людмила ПРИСНЯКОВА

(підпис)

(Ім'я, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

Людмила ПРИСНЯКОВА
«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ГОГОЛЕВІЙ ГАННІ МИКОЛАЇВНІ**

1. Тема роботи: «Психологічний вплив дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей молодшого дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти».
2. Науковий керівник роботи: доктор психологічних наук, професор Самойлов Олександр Єжиєвич.

Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4

3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: визначити та експериментально перевірити вплив дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей молодшого шкільного віку до умов закладів дошкільної освіти.
5. Завдання кваліфікаційної роботи

описати проблеми адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти у сучасних психологічних дослідженнях;

обґрунтувати методики та описати процес організації дослідження;

розкрити зміст роботи зі зміни дитячо-батьківських відносин, вивчити динаміку впливу дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей молодшого шкільного віку до умов закладів дошкільної освіти;

описати динаміку впливу дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей дошкільного віку до закладів дошкільної освіти.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ Олександр САМОЙЛОВ

Здобувач вищої освіти _____ Ганна ГОГОЛЕВА

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Гоголева Г.М. Психологічний вплив дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей молодшого дошкільного віку в умовах закладів дошкільної освіти / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Проблема готовності дитини до дошкільної освіти є предметом небагатьох психологічних досліджень. Про перші дні адаптації дитини пишуть дослідники, які цікавляться темами, що опосередковано пов'язані з готовністю дитини до дошкільної освіти, до дошкільного середовища або розуміють його як дорослішання, при цьому основну роль відводять індивідуальним особливостям, переважно біологічним. Адаптація дитини до умов і вимог нового позасімейного середовища дає змогу дитині справлятися з труднощами, переносити обмеження, зміни у стандартах задоволення своїх потреб, виконувати визначені соціальні ролі у середовищі та досягати внутрішнього задоволення через виконання цих ролей.

Тенденції, які проявляються в поведінці дитини в ранній період адаптації до дошкільного освітнього закладу, зберігаються протягом тривалого часу. Діти, які в ранньому віці були включені в програму ранньої адаптації, досягають кращих результатів в трьох вимірах адаптації до дошкільного середовища: а) вербальна експресивність/комунікабельність, б) доброзичливість/увага, в) терпіння/концентрація.

На думку дослідників процес адаптації до дошкільного середовища є ефектом впливу різних факторів: суб'єктивних, пов'язаних з такими характеристиками дитини, як вік, стать, тип нервової системи та темпераменту, та контекстуальних, до яких відносяться дошкільне середовище і сімейного оточення дитини. Жоден із цих факторів не діє

окремо. Поведінка дитини залежить від конфігурація окремих факторів і взаємодія між ними. При цьому вік і рівень розвитку дитини мають важливе значення для процесу адаптації.

Період адаптації дошкільнят до закладів дошкільньої освіти ускладнюється зміною предметно-просторової обстановки та появою нових дорослих в оточенні дітей. Перебіг адаптаційного періоду багато в чому залежить від того, наскільки добре зуміла підготувати дитину до переходу до закладу дошкільньої освіти сім'ї.

Аналіз літератури показав, що більшістю авторів як змінні, що впливають на адаптацію, розглядаються фактори фізіологічного характеру (Белов А. Ф., Беловський Ю. Ю., Дика Л.Г., Шапкін С.А.) та індивідуально-психологічні особливості особистості дитини (В. І. Іллічова, Калітієвська Є. Р., Шапкін С. А., Шмідкольмер Е.), соціально-психологічні фактори аналізуються тільки з позиції своєрідності нового соціального середовища, в яке вступають діти (Безруких М. М., Белікова Є. Ю., Дубровинська Н. В., Захаров А. І., Сазонова Є.В., Фарбер Д.А., Чахмахчова Н. В.), при цьому психологічний аналіз адаптації дітей молодшого дошкільного до умов закладу дошкільньої освіти в контексті дитячо-батьківських відносин залишається дослідженням не в достатній мірі. Це зумовлює необхідність вивчення цієї проблематики.

Список публікацій здобувача:

1. Гоголева Г.М. ВІДНОСИНИ МІЖ БАТЬКАМИ І ДІТЬМИ ТА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 листоп. 2022 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2022. 146 с.

2. Гоголева Г.М. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ ВІДНОСИН. Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх закладах: матер. III Всеукр. форуму (Дніпро, 10 лют. 2022 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет». 191 с.

ABSTRACT

Gogoleva H.M. The psychological influence of child-parent relations on the adaptation of children of younger preschool age in the conditions of preschool education institutions / Qualification work for obtaining an educational degree "master" in specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

The problem of a child's readiness for preschool education is the subject of few psychological studies. The first days of a child's adaptation are written by researchers who are interested in topics that are indirectly related to the child's readiness for preschool education, for the preschool environment, or understand it as growing up, while assigning the main role to individual characteristics, mainly biological ones. The adaptation of the child to the conditions and requirements of the new non-family environment enables the child to cope with difficulties, tolerate restrictions, changes in the standards of meeting his needs, perform certain social roles in the environment and achieve internal satisfaction through the performance of these roles.

The tendencies that appear in the child's behavior in the early period of adaptation to the preschool educational institution persist for a long time. Children who were included in the early adaptation program at an early age achieve better results in three dimensions of adaptation to the preschool environment: a) verbal expressiveness/communicability, b) kindness/attention, c) patience/concentration.

According to researchers, the process of adaptation to the preschool environment is the effect of the influence of various factors: subjective, related to such characteristics of the child as age, gender, type of nervous system and temperament, and contextual, which include the preschool environment and the child's family environment. None of these factors operate in isolation. The child's behavior depends on the configuration of individual factors and the interaction

between them. At the same time, the child's age and level of development are important for the adaptation process.

The period of adaptation of preschoolers to preschool education institutions is complicated by a change in the subject-spatial situation and the appearance of new adults in the children's environment. The course of the adaptation period largely depends on how well the family managed to prepare the child for the transition to preschool education.

The analysis of the literature showed that the majority of authors consider factors of a physiological nature (Belov A.F., Belovsky Yu. Yu., Dyka L.G., Shapkin S.A.) and individual psychological features as variables affecting adaptation personality of the child (V. I. Illichova, E. R. Kalitievskaya, S. A. Shapkin, E. Shmidkolmer), social and psychological factors are analyzed only from the standpoint of the originality of the new social environment into which children enter (M. Bezrukykh, Belikova E. Yu., Dubrovynskaya N. V., Zakharov A. I., Sazonova E. V., Farber D. A., Chakhmakhcheva N. V.), while psychological analysis of the adaptation of younger preschool children to the conditions of a preschool education institution in the context of child-parent relations remains insufficiently researched. This necessitates the study of this issue.

List of publications of the acquirer:

1. Гоголева Г.М. ВІДНОСИНИ МІЖ БАТЬКАМИ І ДІТЬМИ ТА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 листоп. 2022 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2022. 146 с.

2. Гоголева Г.М. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ ВІДНОСИН. Соціально-психологічні та правові аспекти протидії насиллю в освітніх закладах: матер. III Всеукр. форуму (Дніпро, 10 лют. 2022 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет». 191 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	15
1.1 Проблема адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти у сучасних психологічних дослідженнях.....	15
1.2 Дитячо-батьківські відносини – сутність, поняття, типи.....	23
Висновки до розділу 1	38
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДИТЯЧО- БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА АДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	40
2.1.Методика та організація дослідження.....	40
2.2. Результати дослідження та їх обговорення.....	43
Висновки до розділу 2.....	54
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА АДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	57
3.1. Зміст роботи зі зміни дитячо-батьківських відносин.....	57
3.2 Вивчення динаміки впливу дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей дошкільного віку до закладів дошкільної освіти.....	84
Висновки до розділу 3.....	95
ВИСНОВКИ.....	96
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	101

ВСТУП

Збройна російська агресія формує в українському суспільстві запит на психологічну адаптацію широких верств населення, особливо це актуально для дітей молодшого дошкільного віку. Адаптація – пристосувальна реакція, заснована на інстинкті самозбереження, який передбачає уникнення небезпечних, несприятливих ситуацій. Проблема готовності дитини до дошкільної освіти є предметом небагатьох психологічних досліджень. Про перші дні адаптації дитини пишуть дослідники, які цікавляться темами, що опосередковано пов'язані з готовністю дитини до дошкільної освіти, до дошкільного середовища або розуміють його як дорослішання, при цьому основну роль відводять індивідуальним особливостям, переважно біологічним. Адаптація дитини до умов і вимог нового позасімейного середовища дає змогу дитині справлятися з труднощами, переносити обмеження, зміни у стандартах задоволення своїх потреб, виконувати визначені соціальні ролі у середовищі та досягати внутрішнього задоволення через виконання цих ролей.

Тенденції, які проявляються в поведінці дитини в ранній період адаптації до дошкільного освітнього закладу, зберігаються протягом тривалого часу. Діти, які в ранньому віці були включені в програму ранньої адаптації, досягають кращих результатів в трьох вимірах адаптації до дошкільного середовища: а) вербальна експресивність/комунікабельність, б) доброзичливість/увага, в) терпіння/концентрація. На думку дослідників процес адаптації до дошкільного середовища є ефектом впливу різних факторів: суб'єктивних, пов'язаних з такими характеристиками дитини, як вік, стать, тип нервової системи та темпераменту, та контекстуальних, до яких відносяться дошкільне середовище і сімейного оточення дитини. Жоден із цих факторів не діє окремо. Поведінка дитини залежить від конфігурація окремих факторів і взаємодія між ними. При цьому вік і рівень розвитку дитини мають важливе значення для процесу адаптації.

Період адаптації дошкільнят до закладів дошкільної освіти ускладнюється зміною предметно-просторової обстановки та появою нових дорослих в оточенні дітей. Перебіг адаптаційного періоду багато в чому залежить від того, наскільки добре зуміла підготувати дитину до переходу до закладу дошкільної освіти сім'ї.

У сучасній психологічній генезу проблеми психологічної адаптації аналізували досить детально: Адлер А., Александровський Ю. А., Березін Ф. Б., Бобнева М. І., М. Ейнсворт, Петровський А. В., Піаже Ж., Роджерс К., Фройд З., Фромм Е., Хорні К., Юнг К. Більшість науковців-психологів розглядають сім'ю як середовище, що відіграє провідну роль у вихованні дитини дошкільного віку, формуванні її особистості та стосунків з оточуючими, яке забезпечує безпеку та емоційне благополуччя малюка (Айнсворт М., Бардишевська М., Боулбі Дж., Варга А., Дружинін В., Кравець В., Овчарова Р., Співаковська А., Федотова Н., Харчев А., Черніков О., Шевченко Н., Бовен М., Еріксон Е., Фройд А., Віннікотт Д.).

Дитячо-батьківські відносини в психологічних дослідженнях вивчалися із різних аспектів: з позиції батьків – досліджено типи виховання, батьківські установки, ставлення до дітей (Айнсворт М., Варга А., Віннікот Д., Гішпенрейтер Ю., Красильнікова К., Петровський А., Саготовська Л., Співаковська А., Столін В.); з дитячої позиції – проаналізовано види дитячої прихильності, сприймання дітьми батьків та власної сімейної ролі (Андреева Г., Горецька О., Лангмейер Й., Матейчек З., Співаковська А.); з позиції взаємин дітей і батьків – особливості спілкування та взаємодії (Берне Е., А. Варга, Хоментаскас Г., Шведовська А.), емоційного фону у сім'ї (Айнсворт М., Боулбі Дж., Насонова О.).

Проблемою адаптації дітей до умов дошкільного навчального закладу в межах вивчення психологічних аспектів супроводу дитини до закладів дошкільної освіти займалися Аксарина Н.М., Давидова О.І., Майер А.А., Павлова Л.Н., Мочалова О.Л.. У віковому та педагогічному контексті традиційно вивчається адаптація дітей раннього дошкільного віку до умов

закладу дошкільної освіти (Атанасова-Вукова А., Галігузова Л. М., Голубєва Л. Г., Калініна Р. Р., Манова-Томова В. С., Стреж Л. В., Тонкова-Ямпольська Р. В. та ін.).

Аналіз літератури показав, що більшістю авторів як змінні, що впливають на адаптацію, розглядаються фактори фізіологічного характеру (Белов А. Ф., Беловський Ю. Ю., Дика Л.Г., Шапкін С.А.) та індивідуально-психологічні особливості особистості дитини (В. І. Іллічова, Калітєвська Є. Р., Шапкін С. А., Шмідкольмер Е.), соціально-психологічні фактори аналізуються тільки з позиції своєрідності нового соціального середовища, в яке вступають діти (Безруких М. М., Белікова Є. Ю., Дубровинська Н. В., Захаров А. І., Сазонова Є.В., Фарбер Д.А., Чахмахчєва Н. В.), при цьому психологічний аналіз адаптації дітей молодшого дошкільного до умов закладу дошкільної освіти в контексті дитячо-батьківських відносин залишається дослідженням не в достатній мірі. Це зумовлює необхідність вивчення цієї проблематики.

Об'єкт дослідження – процес адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти

Предмет дослідження – вплив дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти.

Мета дослідження – визначити та експериментально перевірити вплив дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей молодшого шкільного віку до умов закладів дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначені **завдання дослідження**:

1. описати проблеми адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти у сучасних психологічних дослідженнях,
2. розкрити сутність, поняття, типи дитячо-батьківських відносин,
3. обґрунтувати методики та описати процес організації дослідження,
4. описати результати дослідження та їх обговорення,

5. розкрити зміст роботи зі зміни дитячо-батьківських відносин, вивчити динаміку впливу дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей молодшого шкільного віку до умов закладів дошкільної освіти,

6. описати динаміку впливу дитячо-батьківських відносин на адаптацію дітей дошкільного віку до закладів дошкільної освіти.

Методологічною основою дослідження слугували теорія системного та особистісно-діяльнісного підходів до вивчення явищ та процесів, тестування – опитувальник батьківського ставлення до дітей (ОБС) Варга – Століна, опитувальник аналізу сімейного виховання (АСВ) Ейдемільера Е. Г., методика PARI (parental attitude research instrument) вимір батьківських установок та реакцій (Шеффер Є. та Белл Р.), модифікована методика «Кінетичний малюнок сім'ї» Бернса Р. та Кауфмана С. (КМС), модифікована методика «Взаємодія батька – дитина» Марковської І.М.

Наукова новизна дослідження: полягає в апробації змісту (завдань, форми, методів) роботи зі зміни дитячо-батьківських відносин, визначені показників з метою оцінки рівня дитячо-батьківських відносин та їх впливу на адаптацію дітей молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти.

Практична значимість дослідження у тому, що у практику роботи дошкільних освітніх закладів може бути впроваджено розроблені діагностичні завдання щодо виявлення типу батьківських відносин. Результати дослідно-експериментальної роботи можуть бути використані психологами та вихователями у роботі з батьками та дітьми.

Апробація результатів роботи та публікації. Основні положення і результати магістерського дослідження відображено у наукових публікаціях:

1. «Відносини між батьками та дітьми та психічний розвиток дитини»
2. «Психологічні особливості батьківсько-дитячих відносин»

Структура магістерської роботи: вступ, три розділи, висновки, перелік посилань. Робота містить рисунки, таблиці.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що успішна адаптація до умов закладів дошкільної освіти дітей молодшого дошкільного віку багато в чому залежить від наявності у дитини досвіду спілкування з дорослими та дітьми. Прихильність лише до близьких людей, уміння спілкуватися тільки з ними, невміння увійти в контакт із незнайомими людьми визначають характер поведінки. Діти, які вже мають позитивний досвід спілкування з дорослими і однолітками, становлять найсприятливішу групу характером поведінки, і звикають до дошкільної освітньої організації порівняно швидко. Також важливим чинником є вміння дитини самотійно зайняти себе ігровою діяльністю. На адаптацію дитини також впливають наявність негативних звичок, режим дня у сім'ї, сформованість необхідних культурно-гігієнічних навичок. Безумовно, всі ці фактори формуються у сім'ї, і вони залежать від характеру дитячо-батьківських відносин.

2. Різні психологи, з власних теоретичних позицій, вводять різні поняття, терміни та дають різні характеристики дитячо-батьківських відносин. Поняття «дитячо-батьківські відносини» у психологічній літературі різними авторами (психологами) визначається по-різному. З одного боку, його розуміють як підструктуру сімейних відносин, що включають і ставлення дитини до батьків та батьків до дитини (батьківське – материнське та батьківське). Ці відносини взаємопов'язані, та рівнозначні. З іншого боку дитячо-батьківські відносини розглядають як активну взаємну взаємодію батьків та дитини, взаємовплив.

У психологічних дослідженнях для аналізу дитячо-батьківських відносин досить часто використовують два критерії - ступінь емоційної близькості (любов і прийняття або холодність і заперечення) і ступінь контролю за поведінкою дитини (велика кількість обмежень - високий ступінь, мінімальна кількість заборон - низький ступінь).

Дати більш точну характеристику конкретним дитячо-батьківським відносинам можна з огляду на поєднання крайніх варіантів підходу до виховання. Їх виділяють чотири:

- 1) авторитетний (відносини теплі, рівень контролю високий);
- 2) авторитарний (стосунки холодні, рівень контролю високий);
- 3) ліберальний (відносини теплі, рівень контролю низький);
- 4) індіферентний (стосунки холодні, рівень контролю низький)

Психологи виділяють шість типів дитячо-батьківських відносин:

1. Надзвичайно упереджене ставлення (у дітях сенс життя батьків).
2. Байдуже ставлення.
3. Егоїстичне ставлення (дитина використовується як робоча сила сім'ї).
4. Дитина – об'єкт виховання (особливості дитині не враховуються).
5. Ставлення до дитини як до перешкоди.
6. Повага до дитини у поєднанні з покладанням на неї обов'язків.

Враховуючи наведені поняття, можливим є охарактеризувати батьківську позицію за допомогою таких складових:

- 1) емоційним ставленням (прийняття – відкидання);
- 2) особливостями батьківського образу дитини;
- 3) певним стилем спілкування з малюком, способами поведінки із ним. Крім того, вчені окреслили ознаки батьківської позиції:
  - 1) адекватність – неадекватність;
  - 2) динамічність - ригідність;
  - 3) прогностичність.

3. Констатуючий експеримент проводився у два етапи. Метою першого етапу було виявлення рівня дитячо-батьківських відносин. Метою другого етапу було виявлення рівня адаптації дітей молодшого дошкільного віку.

Були розроблені наступні показники:

- ставлення батьків по відношенню до дітей;
- тип сімейного виховання та характер його порушень;

- відношення батьків (насамперед матерів) до різних аспектів сімейного життя (сімейної ролі);

- особливості внутрішньосімейних відносин;

- особливості взаємодії батьків та дітей;

- рівень адаптації дітей дошкільного віку.

Аналіз та обробка даних першого етапу проводилися на основі комплексного використання методик: тест – опитувальник батьківського ставлення до дітей (ОБС) Варга – Століна, опитувальник аналізу сімейного виховання (АСВ) Е. Г. Ейдемільера, методика PARI (parental attitude research instrument) установок та реакцій (Є. Шеффер та Р. Белл), модифікована методика «Кінетичний малюнок сім'ї» (КМС) Бернса Р. та Кауфмана С., модифікована методика «Взаємодія батьків – дитина» Марковської І.М..

У експериментальному дослідженні брало участь 20 осіб: 20 батьків дітей молодшого дошкільного віку

4. Результати констатуючого експерименту показали переважання у дітей молодшого дошкільного віку середньої та легкої ступенів адаптації до закладів дошкільної освіти та середнього рівня дитячо-батьківських відносин, та довели необхідність роботи з покращення дитячо-батьківських відносин, а також роботи з полегшення адаптаційного періоду до закладу дошкільної освіти. У процесі формуючого експерименту здійснювалася перевірка положень гіпотези, виходячи з якої було зроблено висновки.

Констатуючий етап дослідно-експериментальної роботи був спрямований на виявлення рівня дитячо-батьківських відносин та виявлення рівня адаптації молодшого дошкільного віку до умов закладів дошкільної освіти. Дослідження здійснювалось поетапно: виявлення рівня дитячо-батьківських відносин та виявлення рівня адаптації у дітей молодшого дошкільного віку до закладів дошкільної освіти.

Для вирішення завдань на кожному етапі були виділені критерії, визначені показники та підібрано відповідні діагностичні методики. Аналіз

результатів діагностики дозволив умовно виділити три рівні дитячо-батьківських відносин: низький, середній та високий.

5. Формуючий експеримент показав, що при поетапній організації змістовно насиченої діяльності, використанні системи формуючих впливів (бесіда, консультація, тренінг, ігри) у батьків досліджуваної групи з'явилися знання про стилі сімейного виховання, вміння ефективно взаємодіяти з дітьми, вміння підготовка дитини до дошкільної освітньої організації.

Отже, було зроблено такі висновки:

1. Багатоаспектний аналіз поняття «адаптації», вивчення різних концептуальних підходів до розуміння даної категорії, дозволили нам розглядати адаптацію дитини до дошкільної освітньої організації як пристосування до зовнішніх умов, оптимізацію взаємовідносин особистості та групи, зближення цілей їх діяльності, ціннісних орієнтацій, засвоєння та засвоєння та традицій групи, входження до її рольової структури.

2. Проведене дослідження дозволило встановити, що рівень адаптації до умов закладів дошкільної освіти дітей молодшого дошкільного віку залежить від рівня дитячо-батьківських відносин.

3. Поліпшенню дитячо-батьківських відносин сприяє поетапна організація роботи (інформаційна, навчальна, практико-перетворююча). Педагогічними умовами поліпшення дитячо-батьківських відносин є: збагачення знань про дитячо-батьківські відносини, стилі сімейного виховання; навчання батьків ефективно взаємодіяти з дітьми; організація педагогічних ситуацій щодо підготовки батьками дитини до дошкільної освітньої організації

Отримані дані переконують у тому, що запропонована нами методика сприяє поліпшенню дитячо-батьківських відносин, а відтак і адаптаційного періоду до умов закладів дошкільної освіти дітей молодшого дошкільного віку, з чого можна зробити висновок, що висунута нами гіпотеза підтвердилася.

6. Після закінчення формуючого експерименту було проведено контрольний зріз з метою виявлення реального рівня дитячо-батьківських відносин та рівня адаптації дітей молодшого дошкільного віку.

За результатами контрольного зрізу протягом 2-3 тижнів діти адаптувалися до середовища групи стали звертати увагу на навколишнє оточення, брати участь у грі, запропонованій педагогом. Емоційний стан почав стабілізуватися, налагодився апетит, сон, стали самостійніше, товаришніше з однолітками та дорослими. Стали виявляти інтерес до безпосередньо-освітньої спільної діяльності. 3 та 4 групи – адаптації важкої та вкрай важкої у досліджуваній групі не виявлено.